

ОЦІНКА РЕГІОНАЛЬНИХ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ ПРИ УПРАВЛІННІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЮ СТРУКТУРОЮ БАНКУ

Рибінцев В.О., д.е.н., професор, *Хацер М.В., к.е.н., доцент

Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій

Україна, 69015, м. Запоріжжя, вул. Кияшка, 16 Б

**Запорізька державна інженерна академія*

Україна, 69006, м. Запоріжжя, пр. Леніна, 226

wrybinzew@inbox.ru, *max.kh@mail.ru

Доведено, що намагання банків, які працюють на вітчизняному банківському ринку, максимально скоротити власну мережу відділень у регіонах досить часто призводить до зворотного ефекту. Замість скорочення витрат та оптимізації власної фінансової діяльності банки зазнають додаткових збитків через втрати клієнтів та регіональних ринків. Також у статті наведено перелік та охарактеризовано головні регіональні фактори впливу на банківську діяльність в Україні на рівні всієї банківської системи, а також на рівні окремих банків. До головних регіональних факторів впливу на банківську діяльність в Україні віднесено: економічну ситуацію в регіоні; рівень та динаміку доходів домашніх господарств; фінансовий стан та динаміку суб'єктів господарювання регіону; вплив місцевих органів влади на регіональне бізнес-середовище; демографічну ситуацію; кількість та динаміку інвестиційних проектів у регіоні; співвідношення міського та сільського населення; географію регіону; рівень освіти населення регіону та наявність вишів, що готують спеціалістів із банківської справи; диверсифікацію підприємницької діяльності в регіоні. Для підвищення ефективності управління територіальною структурою банку запропоновано використовувати зважену рейтингову оцінку регіонів з акцентом на наведені головні регіональні фактори впливу. При цьому зважена рейтингова оцінка регіону передбачає такі дії: виділення 5-10 головних факторів впливу; експертне оцінювання значущості кожного з факторів; визначення рейтингової позиції кожного з регіонів за кожним фактором у балах, за певною шкалою оцінок; обчислення зважених рейтингових оцінок з урахуванням значущості факторів; оцінка отриманих результатів.

Ключові слова: банк, банківська система, зважена рейтингова оцінка, територіальна мережа банку, регіональний фактор впливу, фактор.

ОЦЕНКА РЕГИОНАЛЬНЫХ ФАКТОРОВ ВЛИЯНИЯ ПРИ УПРАВЛЕНИИ ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ СТРУКТУРОЙ БАНКА

Рыбинцев В.А., д.э.н., профессор, *Хацер М.В., к.э.н., доцент

Запорожский институт экономики и информационных технологий

Украина, 69015, г. Запорожье, ул. Кияшко, 16 Б

**Запорожская государственная инженерная академия*

Украина, 69006, г. Запорожье, пр. Ленина, 226

wrybinzew@inbox.ru, *max.kh@mail.ru

Доказано, что направленность банков, которые работают на отечественном банковском рынке, максимально сократить собственную сеть отделений в регионах, очень часто приводит к обратному эффекту. Вместо сокращения расходов и оптимизации собственной финансовой деятельности банки получают дополнительные убытки из-за потери клиентов и региональных рынков. Также в статье приведен перечень и охарактеризованы главные региональные факторы влияния на банковскую деятельность в Украине, как на уровне всей банковской системы, так и на уровне отдельных банков. К главным региональным факторам влияния на банковскую деятельность в Украине отнесены: экономическая ситуация в регионе; уровень и динамика доходов домашних хозяйств; финансовое состояние и динамика субъектов хозяйствования региона; влияние местных органов власти на региональную бизнес-среду; демографическая ситуация; количество и динамика инвестиционных проектов в регионе; соотношение городского и сельского населения; география региона; уровень образования населения в регионе и наличие ВУЗов, которые готовят специалистов по банковскому делу; диверсификация предпринимательской деятельности в регионе. Для повышения эффективности управления территориальной структурой банка предложено использовать взвешенную рейтинговую оценку регионов с акцентом на выделенные главные региональные факторы влияния. При этом взвешенная рейтинговая оценка регионов предусматривает следующие действия: выделение 5-10 главных факторов влияния; экспертную оценку значимости каждого из факторов; определение рейтинговой позиции каждого из регионов по каждому фактору

в баллах, по определенной шкале оценок; расчет взвешенных рейтинговых оценок с учетом значимости факторов; оценка полученных результатов.

Ключевые слова: банк, банковская система, взвешенная рейтинговая оценка, территориальная структура банка, региональные факторы влияния, фактор.

ESTIMATION OF REGIONAL INFLUENCE FACTORS WHILE MANAGING THE TERRITORIAL STRUCTURE OF A BANK

Rybintsev V.O., Doctor of Sciences, professor, *Khatser M.V., Ph.D. in Economics, Docent

*Zaporizhzhia Institute of Economics and Information Technologies
Ukraine, 69015, Zaporizhzhia, Kiashko Str., 16 B*

**Zaporizhzhia State Engineering Academy
Ukraine, 69006, Zaporizhzhia, Lenin Avenue, 226*

wrybinzew@inbox.ru,*max.kh@mail.ru

It is proved that efforts of banks operating in the local banking market to reduce at most their own net of branches in the regions often let to the converse effect. Instead of reducing costs and financial activity optimization banks receive additional expenses due to the loss of clients and regional markets. The article also provides the list and characteristics of main regional factors of influence on the banking activity in Ukraine both on the level of the whole banking system and particular banks. The main regional factors of influence on the banking activity in Ukraine are the following: economic situation in the region, the level and dynamics of incomes of households; financial state and dynamics of regional economic subjects; influence of local bodies on the regional business environment; demographic situation, quantity and dynamics of investment projects in the region; ratio of urban and rural population; region geography; educational level of region population and presence of institutes of higher education that prepare specialists in banking; diversification of entrepreneurial activity in the region. It is proposed to use balanced rating of regions emphasizing the main regional factors of influence. The stated above is necessary to increase the effectiveness of territorial bank structure management. While doing it, the balanced rating of the region includes: singling out 5-10 main factors of influence; expert estimation of each factor importance; determination of rating position of each region according to each factor in some particular points; calculation of balanced ratings taking into account meanings of factors; estimation of results received. The conducted research needs additions in the context of development of influence factors estimation methodology on a single bank emphasizing both external regional and internal influence factors on the banking establishment in the region.

Key words: bank, banking system, balanced rating, territorial banking net, regional influence factor, factor.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Банківська система України у 2014-2015 роках стикнулася з розвитком кризи, боротьба з якою ускладнюється розвитком загальнонаціональної економічної кризи. Ця ситуація призвела до суттєвого скорочення кількості банків. Так, згідно з даними Національного банку України, за неповні два роки (з 01.01.2014 року до 01.10.2015 року) кількість банків у країні скоротилася на 57 [1].

Окрім цього, велика кількість банків України працює або збитково, або має незначні позитивні фінансові результати. Цю ситуацію спричинено зовнішніми (зниження доходів домашніх господарств, різке погіршення фінансового стану більшості вітчизняних юридичних осіб, девальвація національної валюти та ін.), а також внутрішніми факторами (прорахунки у кредитно-інвестиційній політиці, проблеми з управлінням ризиками, прорахунки у валютній політиці та ін.).

Наведена ситуація призвела до намагання банків, які працюють на українському ринку банківських послуг, підвищити ефективність власної фінансової діяльності, особливо це стосується оптимізації витрат. Одним із головних напрямів оптимізації витрат та підвищення ефективності банки обрали оптимізацію розмірів власної територіальної мережі та підвищення ефективності роботи в регіонах країни. Так, на противагу тотальній територіальній експансії, що спостерігалась у 2001-2008 роках, коли вітчизняні банки активно нарощували власну територіальну мережу відділень і помірній оптимізації, що спостерігалась у 2009-2013 роках, прийшла непродумана оптимізація 2014-2015 років, коли,

намагаючись зменшити власні витрати та збитки, більшість банків, що працюють у вітчизняній банківській системі, досить непродумано скорочували власні територіальні мережі відділень. Згідно з даними Асоціації українських банків, тільки за 2015 рік (станом на 01.10) найбільші банки країни скоротили власну регіональну мережу відділень на 30% [2].

Необхідно відмітити, що саме взаємодія банківської системи з територіальними органами влади, бізнес-середовищем та фізичними особами – споживачами банківських продуктів, на думку багатьох вчених та бізнесменів-практиків, є запорукою подолання кризи в банківській системі України, ефективним інструментом розвитку регіонів та подолання загальної соціально-економічної кризи в державі. При цьому, головним у цій ситуації повинно бути виділення та врахування в розвитку територіальних мереж відділень вітчизняних банків регіональних факторів впливу на банківську систему України.

Банки, що працюють на українському ринку, повинні зважено підходити до оптимізації власної територіальної мережі відділень, застосовуючи інструментарій оцінки регіональних факторів впливу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематику регіональних факторів впливу на банківську систему держави та окремі банки досліджували у своїх наукових працях такі вітчизняні та закордонні вчені: Т. Ю. Вострухіна, Е. Гілл, О. К. Гоманюк, З. В. Герасимчук, В. Ю. Коваль, П. Ф. Колесов, О. І. Копилук, Н. П. Радковська, О. В. Шиндер та ін.

На особливу увагу заслуговують:

1. Наукове дослідження О. К. Гоманюк, З. В. Герасимчук, у якому деталізовано фактори впливу на розвиток регіональних ринків банківських послуг в Україні [3, с. 92].
2. Наукове дослідження О. І. Копилук, у якому систематизовано фактори формування регіональної політики розвитку банківської системи України [4, с. 24].

Незважаючи на ґрунтовні дослідження в напрямі впливу регіональних факторів на банківську систему України взагалі і на окремі банки зокрема, необхідно зазначити, що більшість науковців намагаються подати максимально велику кількість факторів впливу без виділення найбільш важливих факторів з точки зору банків, і без пропозицій щодо оцінки цих факторів у контексті розвитку територіальної мережі відділень банків.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ

Визначення головних регіональних факторів впливу на банківську систему України та окремі банки і розробка інструментарію їх оцінки в умовах розвитку кризи в економіці та банківському секторі України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Намагання банків, що працюють на вітчизняному банківському ринку, максимально скоротити власну мережу відділень у регіонах досить часто призводить до зворотного ефекту. Замість скорочення витрат та оптимізації власної фінансової діяльності банки зазнають додаткових збитків через втрати клієнтів та регіональних ринків.

За таких умов банки потребують виділення головних регіональних факторів впливу та запровадження інструментарію їх оцінки для провадження зваженої політики розвитку власних територіальних мереж (підвищення ефективності управління власною територіальною структурою).

Розпочнемо з виділення головних регіональних факторів впливу на банківську діяльність в Україні (рис. 1).

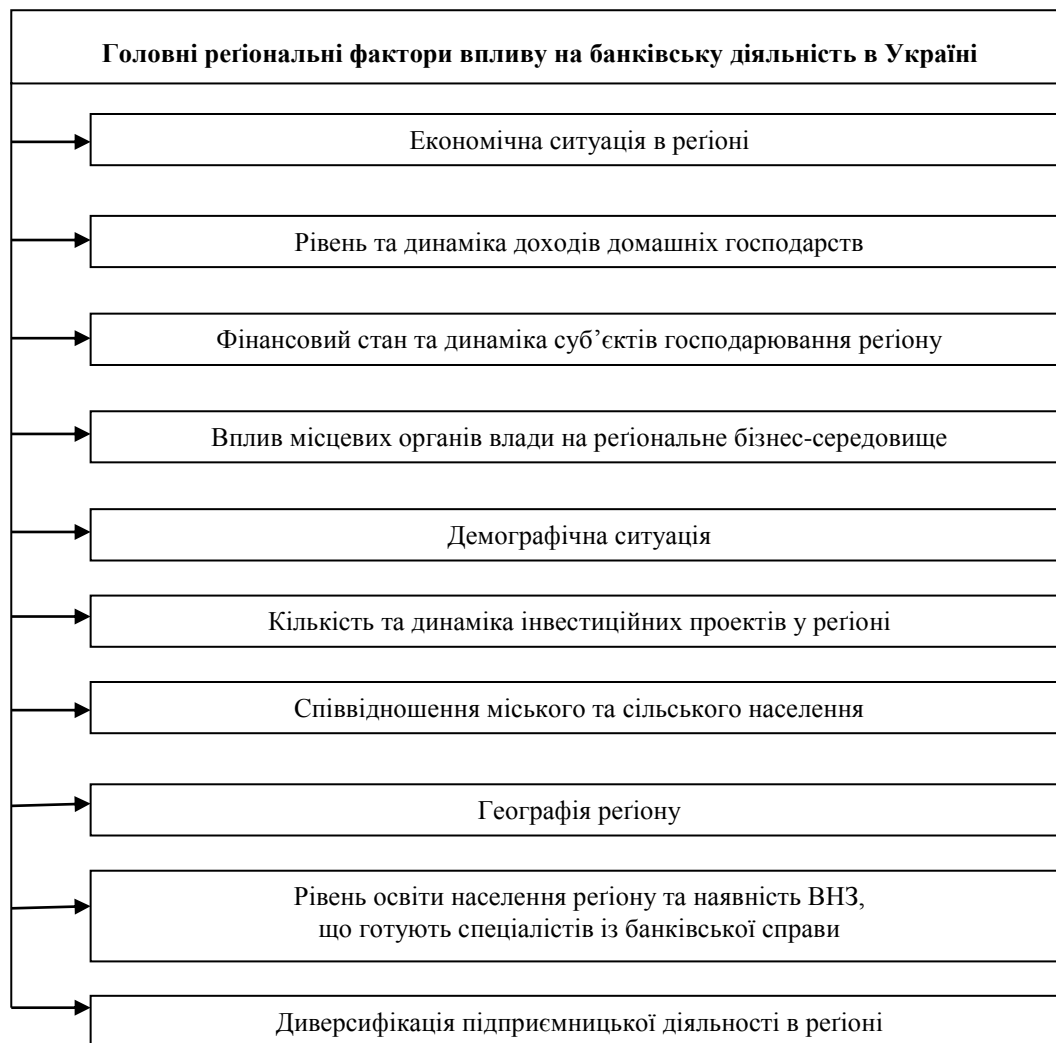


Рис. 1. Головні регіональні фактори впливу на банківську діяльність в Україні

Охарактеризуємо наведені на рис. 1 головні регіональні фактори впливу на банківську діяльність в Україні.

Одним із найважливіших факторів, який необхідно враховувати банкам при роботі на регіональному ринку, є економічна ситуація в регіоні. Україна має досить деформовану економічну структуру регіонів, яка склалась історично. Тому навіть у часи економічного зростання, більше половини регіонів держави були депресивними, не кажучи про окремі райони та міста, особливо ті, що за часів СРСР мали одне містоутворююче підприємство або були моновиробниками одного виду продукції. Ситуація суттєво ускладнилась з розвитком економічної кризи та ряду політичних подій. На противагу цьому ряд депресивних регіонів, особливо Західної України, отримали додатковий стимул до зростання, що потребує переформатування банківських регіональних мереж.

Згідно з банківською практикою, головними постачальниками ресурсів для банківських установ є домашні господарства, вони ж є одними з головних споживачів банківських продуктів. Звідси, рівень та динаміка доходів домашніх господарств є базовим регіональним фактором впливу на розвиток банківських регіональних мереж. Розвиток кризи, інфляційні процеси та удорожчання продукції сільськогосподарських виробників призвів до зростання рівня доходів сільського населення і суттєвого зниження доходів міського населення в Україні. У такій ситуації банки повинні глобально переглянути власні стратегії територіального розвитку, оскільки в сучасних економічних реаліях головними об'єктами впливу повинні бути саме сільські домашні господарства. Сказане свідчить про те, що банківські установи повинні акцентувати увагу на регіонах з яскраво вираженою сільськогосподарською спрямованістю економіки.

Однією з головних груп споживачів банківських продуктів є суб'єкти господарювання різних форм власності. Звідси, приймаючи рішення про розвиток територіальної мережі, банки в Україні повинні детально дослідити фінансовий стан та динаміку суб'єктів господарювання регіону. Перевага повинна надаватись регіонам з позитивною динамікою кількості суб'єктів господарювання та позитивними змінами у фінансовому стані регіональних підприємств.

У сучасних умовах збільшення економічної та адміністративної незалежності регіонів України на особливу увагу банківських установ заслуговує вплив місцевих органів влади на регіональне бізнес-середовище. Проведене дослідження показало, що в ряді регіонів України місцеві органи влади намагаються активізувати бізнес-процеси, у деяких регіонах спостерігається пасивність місцевих органів самоврядування або, навіть, деструктивний вплив на економіку регіону. За таких умов банківські установи особливу увагу повинні звернути на першу групу регіонів України, оскільки саме цей вектор територіального розвитку дозволить їм збільшити ефективність власних регіональних мереж.

Банківська діяльність досить суттєво залежить від демографічної ситуації. Оскільки банківські продукти розраховані переважно на активних та таких, що мають роботу, громадян країни. Економічна криза призвела до значних змін у демографічній ситуації в регіонах. Звідси, при розвитку власних територіальних мереж банківські установи повинні враховувати сучасний стан демографії в регіоні, а також його перспективи.

Європейський вектор розвитку України та розвиток економічної кризи призводять до намагання місцевих органів влади і регіональних виробників змінити асортимент регіональних продуктів і географію їх постачання, що викликає появу певної кількості регіональних інвестиційних проектів. Звідси, кількість та динаміка інвестиційних проектів у регіоні є одним із головних факторів, які необхідно враховувати банківським установам при розвитку власних територіальних мереж відділень.

Співвідношення міського та сільського населення є ще одним чинником, який необхідно враховувати банкам при управлінні власною територіальною структурою. Враховуючи наведені дані з приводу доходів домашніх господарств, автори вважають за необхідне виокремити цей фактор впливу і не включати його у демографічні фактори.

Намагання більшості банків, що працюють на вітчизняному ринку банківських послуг, будувати власну територіальну структуру з акцентом на територіальний поділ України, тобто окрема філія в окремій області, в умовах економічної та банківської кризи є недоцільним. Географія ряду регіонів країни дозволяє відкривати один регіональний центр на ряд областей, що дозволить суттєво скоротити витрати на розвиток територіальної мережі. Може йтися про Запорізьку та Дніпропетровську області, де відстань між обласними центрами складає близько 60 кілометрів, також про Миколаївську та Одеську області та інші регіони країни.

Банківська практика показує, що чим вищий рівень освіти населення, тим більше воно користується банківськими послугами і, при цьому, банківські установи менше витрачають коштів на просування власних продуктів. Додаткових витрат банки також зазнають, якщо в регіоні не готують фахівців з банківської справи, оскільки за таких умов необхідно витрачати додаткові кошти на пошук, підготовку, перепідготовку та адаптацію фахівців. Отже, рівень освіти населення регіону та наявність вишів, що готують спеціалістів з банківської справи, є одним із головних факторів впливу на побудову територіальної мережі банків, особливо за умов економічної кризи.

Диверсифікація та поява нових видів підприємницької діяльності в регіоні потребує додаткових банківських послуг та продуктів, однак, з іншого боку, банки повинні витрачати більше коштів через додаткову підготовку власних фахівців. Отже, цей регіональний фактор впливу потребує додаткової уваги з боку банківських установ.

Необхідно зазначити, що наведений та охарактеризований перелік головних регіональних факторів впливу на управління територіальною структурою банку є нестатичним, і може

бути змінений та доповнений з урахуванням змін у соціально-економічному стані країни і її регіонів, а також з урахуванням специфіки фінансової діяльності окремого банку.

Знання регіональних факторів впливу для банківських установ не є досить продуктивним. У рамках управління власною територіальною структурою банки повинні мати можливість оцінити ці фактори в окремих регіонах для прийняття зважених управлінських рішень.

Для оцінки регіональних факторів впливу банкам, які працюють на вітчизняному ринку банківських послуг, пропонується використовувати зважену рейтингову оцінку. Цей інструмент відноситься до інструментів стратегічного управління, діагностики діяльності та оцінки конкурентоспроможності продукції, підприємств, регіонів, країн.

Адаптуємо цей інструмент до нашого дослідження.

Рейтинг – індивідуальний числовий показник оцінки об'єкта (продукту, підприємства, регіону, країни) на певний момент часу, який виводиться в результаті підсумків опитувань експертів (можуть бути зовнішніми і внутрішніми) [5].

Зважена рейтингова оцінка регіону передбачає такі дії:

- виділення 5-10 головних факторів впливу;
- експертне оцінювання значущості кожного з факторів;
- визначення рейтингової позиції кожного з регіонів за кожним фактором у балах, за певною шкалою оцінок;
- обчислення зважених рейтингових оцінок з урахуванням значущості факторів;
- оцінка отриманих результатів.

Таке оцінювання зручно проводити в спеціальній формі, зразок якої подано в таблиці 1.

Таблиця 1 – Зважена рейтингова оцінка регіону

Фактор впливу	Вагомість, од.	Регіон					
		1		2		3	
		Рейтинг	Зваж. рейтинг	Рейтинг	Зваж. рейтинг	Рейтинг	Зваж. рейтинг
1.							
2.							
...							
N.							
Всього	1,00	x	xx	x	xx	x	xx

Спираючись на наведене, зазначимо:

1. Головні фактори впливу визначені в дослідженні (рис. 1).
2. Експертне оцінювання значущості кожного з факторів повинно проводитися фахівцями банку. Автори вважають, що регіональним факторам впливу можливо надати таку вагомість: економічна ситуація в регіоні (0,15); рівень та динаміка доходів домашніх господарств (0,15); фінансовий стан та динаміка суб'єктів господарювання регіону (0,15); вплив місцевих органів влади на регіональне бізнес-середовище (0,05); демографічна ситуація (0,1); кількість та динаміка інвестиційних проектів у регіоні (0,05); співвідношення міського та сільського населення (0,1); географія регіону (0,05); рівень освіти населення регіону та наявність вишів, що готують спеціалістів з банківської справи (0,1); диверсифікація підприємницької діяльності в регіоні (0,1). Як бачимо з наведених даних та таблиці 1, сума вагомості факторів повинна складати 1,00.
3. Стосовно шкали оцінки регіональних факторів автори пропонують їх оцінювати від 1 до 10 з градацією від максимально негативного впливу до максимально позитивного. Оцінку будуть надавати експерти з банку.
4. Максимально придатним для розвитку банківської територіальної мережі буде регіон з оцінкою 10, мінімально придатним буде регіон з оцінкою 1.

Наведена оцінка допоможе банкам, що працюють на вітчизняному ринку, зважено приймати рішення стосовно розвитку власних регіональних мереж відділень.

ВИСНОВКИ

Отже, проведене дослідження дозволило виявити та охарактеризувати головні регіональні фактори впливу на банківську систему України взагалі, а також на окремі банки з урахуванням кризових явищ в економіці держави. Додатково для можливості підвищення ефективності управління територіальною структурою банків був запропонований інструментарій оцінки впливу головних регіональних факторів на банківські установи за рахунок зваженої рейтингової оцінки.

Необхідно зазначити, що проведене дослідження потребує доповнення в контексті розробки методики оцінки факторів впливу на окремих банках з акцентом не тільки на зовнішні регіональні фактори, але й з урахуванням внутрішніх факторів впливу на банківську установу в регіоні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.
2. Офіційний сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.aub.org.ua>.
3. Герасимчук З. В. Фактори впливу на розвиток регіональних ринків банківських послуг / З. В. Герасимчук, О. К. Гоманюк // Фінансовий простір. — 2015. — № 1(17). — С. 92—101.
4. Копилюк О. І. Систематизація факторів формування регіональної політики розвитку банківської системи / О. І. Копилюк // Вісник Дніпропетровського університету. Сер. : Економіка. — 2013. — Т. 21, вип. 7(4). — С. 24—29.
5. Глухарев С. М. Економічна діагностика: Конспект лекцій з курсу [Електронний ресурс] / С. М. Глухарев. — Режим доступу : www.eprints.ksame.kharkov.ua/4843.

REFERENCES

1. The official site of The National Bank of Ukraine (2016), available at: www.bank.gov.ua (accessed February 02, 2016).
2. The official site of Association of Ukrainian Banks (2016), available at: www.aub.org.ua (accessed February 01, 2016).
3. Gerasimchuk, Z.V. and Gomaniuk, O.K. (2015), “Influence factors on the development of regional markets of banking”, *Finansoviy prostir*, vol. 1(17), pp. 92-101.
4. Kopiliuk, O.I. (2013), “Factors systematization of regional banking system development policy formation”, *Vistnik Dnipropetrovskogo universitetu. Ser.: Ekonomika*, vol. 7(4), pp. 24-29.
5. Gluharev, S.M. (2003), *Ekonomicheskaya diagnostika: konspekt lektiï z kursu* [Economic diagnostics: lectures on the course], available at: www.eprints.ksame.kharkov.ua/4843 (accessed February 02, 2016).

УДК 339.92(5-12)(045)

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСІВ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ В КРАЇНАХ-ЧЛЕНАХ АСЕАН

Узун В.В., аспірант

*Маріупольський державний університет
Україна, 87553, м. Маріуполь, пр. Будівельників, 129а*

infernoman3000@gmail.com

Серед найбільш очевидних проявів закономірностей міжнародних відносин більш важливого значення на сучасному етапі розвитку світового господарства набули фактори інтеграції та дезінтеграції. Тенденція інтеграції являє собою особливий рівень взаємодії між державами, коли учасники даного процесу відчують